

Porabje

TEDNIK SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Monošter, 26. januarja 2023 - Leto XXXIII, št. 4

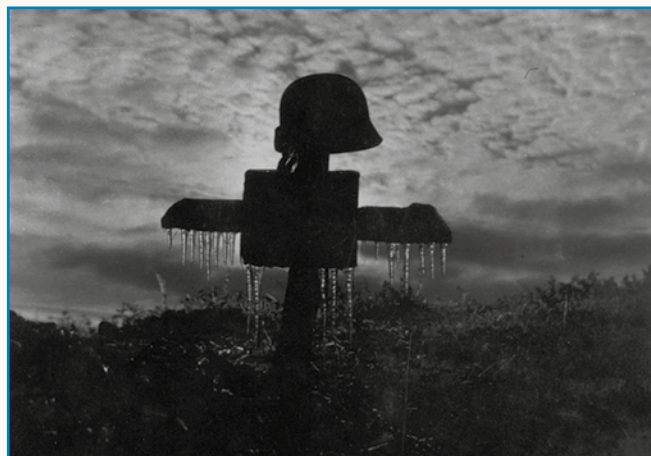

stran 2

**»ZA NAS JE TRNOK POMEMBNO,
ČE DE NAS VEČ«**

BEJLE KORINICE...
stran 3

V BOJU PADLI PREDALEČ OD DOMOVINE
stran 6

VEČ KAK DVEJGEZERO PAPIRNATI RAUŽ
stran 8

»ZA NAS JE TRNOK POMEMBNO, ČE DE NAS VEČ«

»Zanas, Porabske Slovence, je v leti 2022 gvišno najbolje pomembno (fontos) bilau tau, ka so na Vogrskom oktaubra in novembra vküppisali lüstvo. Znamo, ka je naša krovna organizacija že v leti 2021 pripravila promocijski material za ljudsko štetje, samo ka je viruš zmejs segno. Lani smo te ške na nauvo naredili eden film, steri je motivero lidi, aj tisti, steri majo slovenske korenje, rejsan ne pozabijo povödati ali nutranapisati, ka so oni Slovenci gé,« je na mojo pitanje, kak gleda

Eden od velikih projektov DSS je tudi obnova mlina na Gorenjóm Seniki

na preminauče leto, povedo predsednik Državne slovenske samouprave (DSS) Karel Holec. Po njegovi rečaj je na na Vogrskom dosta več kak liki samo 2820 Slovincov, kelko so jih vküpprešteli leta 2011. Pred dvanajstimi lejtami je dostakrat tak bilau, ka so lidge pozabili povödati, ka so Slovenci, nej je telko istina bila, ka bi tau nej steli. »Zdaj smo mogli poiskati lüstvo. Napravili smo kampanjo, pri steroj smo sodelovali vsi, obej krovnivi organizaciji pa tudi slovenska narodnostna zagovornica. Šli smo, poiskali smo Slovence nej samo v Porabji, liki po cejlom rosagi. Šli smo v vekše varaše, v steri živejo Slovenci, pa smo jih prosili, naj na popisi povejo ali zapišejo, ka so oni Slovenci. Pauleg toga je bilau pomembno tudi tau, ka smo napravili eno internetno stran z naslovom Slovenec sem, pa smo prejk nje dosegnoli skor sedem gezero lidi. Če je samo polonje od njih pravlo, ka so oni Slovenci gé, smo že dosta dosegnoli,

li,« je raztolmačo sogovornik, steri je ške furt optimist in računana na najmenje štiri gezero Slovincov: »Zdaj tak vövidi, ka konec marca ali pa v

gezero, tudi več nej bi bili na zadnjom mesti pri številu pripadnikov narodnosti na Vogrskom.« Razvojni program Slovensko-ga Porabja se je začno izvajati leta 2020, v prvom leti pa so v krajini obnavili ali zozidali ništerne kulturne ali občinske zidine. Znamo, ka so zavolo koronavirusa razpis za drugo leto, na steroga so se leko zglasili mali in srejdnji podjetniki, samo kisnej leko vödali. »Zavolo bojne v Ukrajini in gospodarske krize se je vsevküper malo stavilo. Odločbe so bile, samo pogodbe so se komaj konec preminaučoga leta podpisale in so komaj te podjetniki daubili svoje peneze. Smo pa zgibili eno leto.« Z nauvim razpisom, za steroga Holec vüpa, ka vöpri-de že tau sprtoletje, pa bi radi podperali pavre. Na razpis, namenjeni kmetovalcom in predelovalcom, naj bi se zglasili tudi tisti, steri v gauštji delajo: »Približno 220 miljaunov forintov naj bi se razdelilo

S pejneci iz razvojnoga gospodarskoga programa je bila tudi zasteklena terasa v restavraciji Lipa. Karel Holec je na kejpi vküper z direktorico Anito Vajda

ski razvojni program, skupni sklad med slovenskim in vogrskim rosagom pa cilje in vizijo, kak razvijati Porabje. Toga ne moremo napraviti brez Slovincov. Leko se dela, samo te za koga. Če nas je usikdar menje, kak te leko zmišlavamo: zozidamo vse, lüstva pa nejga. Krepki mo samo te, če de nas dosta. Če bi dosegnoli številko štiri

v tej naši sedmi vesnicaj. Pavri do leko küpili kakše mašine in škeri, vse tisto, ka nücajo pri svojom deli. Meli smo dosta podjetnikov, ali brodim, ka je takših, ka se s paverskim delom spravljajo pri nas, ške več.«

Dosta več penez, tak je biu plan, ka v peti lejtaj po 5 miljaunov euronov na leto, naj bi Porabje dobilo prejk Sloven-

sko-madžarskoga skupnoga finančnoga sklada, za steroga sta sporazum o njegvi ustanovitvi lani meseca februara podpisala ministrskiva pred-

Križna paut se začne v Števanovcaj

sednika bejdvej rosagov, Orbán in Janša, in tau v Lendavi. »Po moji informacijaj naj bi skupni sklad začno delovati v leti 2023, samo ka aj naj ne bi meli na razpolago pet liki, tak v Porabji kak v Prekmurji, po tri milijone evronov. Ges bi biu zadovolen, tudi če dobimo samo telko penez, vej pa je že tau lejpa številka. Mamo plane, tak ka bi leko začnili z delom,« je povedo Karel Holec. Znamo, ka je med vekšimi projekti medijski center v Varaši, v sterom bi mesto najšla uredništva Porabja, Radia Monošter in televizijske oddaje Slovenski utrinki, svojo mesto pa bi dobila edna galerija tö, v šteroj bi med drugimi nupkazali umetniška dela z monoštrski mednarodni likovni kolonij. Eden velki projekt je tudi obnova mlina na Gorenjóm Seniki, šteroga so dojküpili s pejneci iz razvojnoga programa, v Števanovcih pa naj bi se napravila žganjarna. Vse tau pa so večletni projekti.

Ka se tiče letošnji prireditve, je Karel Holec izpostavilo Borovo

gostüvanje, šteroga de DSS ob pomauči vsej porabskih vesnic pripravila 18. februara v Števanovcaj. Konec meseca marca pa de prišla na red tudi blagoslovitev porabskoga »El Camina«, križne poti. »Tau je edna takša križna paut, stera je duga petdvajsti kilometerov. Vtjüper smo povezali vsej sedem porabski vesnic, tak ka leko, če štoj začne paut v ednoj vesi, kaulakvrat nazaj pride. Vsakša vesnica ma dve štaciji, cuj pa ške edno stolicu, stera je dolapostavljena na najlepšom mesti v vesi,« pravi idej-

ni oča té poti in raztolmači, ka de na blagoslovitev, stera naj bi bila 25. marciüša, prišlo več dühovnikov in pišpekov pa de vsakši šau v eno vesnico, tak ka naj bi tau trpelo kakše tri vöre. »Tak brodim, ka naj bi se vsevküper začnilo v desetoj vöri v Števanovcaj, gé mamo prvo štacijo,« je ške raztolmačo predsednik DSS in cujda, ka so štacije napravljene z rastovoga lesa, kejpji na nji pa s keramike, s slovenskim napisom. »Zdaj se dela ške en film, steri de se leko pogledno tudi na interneti. Té film de meu sedem talov, za vsakšo porabsko vesnico poseba. Prauškar pride v vsakšo ves in je lačen pa njemi tam neka sküjajo in raztomačijo, ka vse v toj vesnici zanimivoga majo za poglednoti,« je ške povedo Karel Holec, steri tak brodi, ka je dostakrat v Porabji tau baja, ka vsakši samo svojo ves, svoj dvaur gleda, ta križna paut pa naj bi vse vesnice bole povezala.

Silva Eöry

Kejpi: arhiv novin Porabje

Bejle korinice za mladoženca in druge glavne vloge

Kak že venak vsakšji v našoj krajini vej, do 18. februara v Števanovci plojek vlekli. In-dašnja šega je, ka se na borovom gostüvanji vse okinča s papérnatnimi raužami: baur, grajke pauleg poštuje, zdavanjski oder. Zvün toga se snejej napravi en lejpi pagejt, svabice in družbange pa na svoji gvantaj nosijo farbaste korinice.

Organizatorge so se tak odlaučili, ka aj najbolje glavni gostüvanjčarge (sneja in mladoženec, stariške od mladoženecov, staršice in

staršinge pa dva zvača) letos malo ovaške korine nosijo. Takše bejle, štere so bile namočene v loj, in napravljene s tehnikov, štero poznajo v vesnici Destrnik blüzi slovenskoga varaša Ptuj. Zavolo toga je Zveza Slovencev na Madžarskem za 12. januar znauvič pozvala v Monošter gospau Mileno Fridl-Zelenik, štera je doma vrnau v tistoj vesi pa je lanjsko leto v Varaši gnauk že nutpokazala tau tehniko.

»Tista krajina se zové Slovenske gorice in je ranč tak v panonskoj kulturnoj regiji kak Pomurje in Porabje,« nam je začnila tomačiti etnologinja Jelka Pšajd, zmejs ka so domanje ženske že rédile rauže s pomočjauv mentorice s Slovenije. »Té rauže se ne delajo s kreppapéra, liki s prausnoga. Z železnimi maudlinami, štere v Destrniki 'sekači' zovéjo, trbej vöseči vsefélé forme cvejta, tisto gordjasti na draut, te pa vse vküper na-

maučiti v parafin,« smo čüli od Jelke, štera je gospau Mileno sprevodila v Varaš. Etnologinja je eške povöda-

Tak do vögledale zdavanjske korine, štere so napravljene z bejlaga papéra - z maudlinami, klapačom in drautom

la, ka so s tauv tehnikov največkrat zdavanjske korine redili, štero šego so poznali v cejlom severovzhodnom tali Slovenije. »S spominov vejmo, ka so tehniko nücali v Prekmurji tö, de je pa nika nej gorostalo od tistoga, maudlinge tö nej. V Slovenski goricaj je tau delo začnila Micka Hedl v prvoj polovici 20. stoletja, maudline so gi prinesli z Beča. Med oböma bojnama je največ püšlov narédila za nauve meše, tak se je tradicija leko gordržala. Svojo znanje je prejkdala ednoj ženski v Destrniki, tau je bila tašča gospa Milene. Tak dé ta šega dale na mlajše generacije, zdaj pa v Porabje,« je razztomačila Jelka Pšajd.

»Gda je moja tašča tau delala, sem go vsikdar gledala. Pravla sem: tau ge že nemo delala,« nam je začnila pripovedjati Milena Fridl-Zelenik. »Vidla sem, ka je tau müdno delo in néde tak brž. Gda pa sem

gorprišla, ka je tau naša kulturna erba, sem cujstani, zdaj pa že več kak dvajsti lejt ge tö rédim té rauže.« Mentorica delavnice je eške povödala, ka trbej za edno korinico ponücati dosta cajta. »Gda je že vse pripravljeno, te že človek brž zveže vküper korino. Depa tisto, ka s klapačom in maudlinom vörejžš cvej, pa ga gordeješ na draut, tisto rejsan trpi. Gda delam püšle na priliko za edno gostüvanje, mi vzeme en keden cajta. Takšoga ipa narédim kauli stau püšlov,« je eške cujdala gospa Milena.

Zmejs, gda smo se z mentoricev z Destrnika tak pogučavali, so flajsne roké porabski ženske vrlo rédile cvej, za cvejtom, sükale draut in klale vküper korine. Slovenska zveza je prejk interneta na delavnico pozvala vsakšoga, šteroga briga takšo raučno delo, štiri domanje ženske

Udeleženke delavnice so do konca dneva narédile vse potrebne korine (mentorica Milena Fridl-Zelenik iz Slovenije je tretja s prave)

pa so mogle mujs cujbiti. Vej so pa une tiste, štere so za borova gostüvanja do tega mau največ rauž s kreppapéra narédile: Iluš Dončec s Števanovec, Iluš Časar Dončec z Otkauvec, Marija Csató z Dolenjoga Senika in Agi Hanžek z Gorenjoga Senika.

»Tau bole žmetno gé, kak liki če samo papérnatne rauže delamo,« je pripo-

znala Agi Hanžek, gda je malo dojdjala leseni klapač, s šterim je do tistoga mau maudli tukla. »Té rauže so

Marija Csató je tö sprobala, kak se leko z lesenim klapačom pa železnim maudlinom s papéra vörejžšo cvejti

bole drauvne pa človek že bole žmetno dela ž njimi, če nema takše fajne prste.« Gda je tau Iluš Dončec

čüla, je včasik cujdala: »Tau se je mujs navčiti, če ščemo, ka borovo gostüvanje nauvo pa lepšo bau. Malo pomalek dé, depa zatok brodim, ka če je večá roké, večá lüdi, tau gnes napravimo. Če bi večkrat kaj delali, bi bola šlau.«

Kak nam je Milena Fridl-Zelenik povödala, so v njinoj vesi takše korine rédili za zdavanje, krstitke, prvo pre-

čiščavanje ali férmu. »Depa takšo šego smo ranč tak meli, kak je vašo borovo gostüvanje. Plojek smo

nej vlekli, de smo pa držali zdavanje, če se je v fašenskom cajti v vesi niške nej oženo,« je pravla mentorica, Agi Hanžek pa je cujdala: »Gda sem ge eške mlajša bila, so nej küpüvali žive rauže. Tistoga ipa so rauže s kreppapéra vörezali, je nut v loj namakali pa s tistoga rédili vence pa korine. Takše je tö bilau, ka si je sneja ž nji-

mi kinčala glavau.« Delavnica Slovenske zveze je trpejla cejli den, vej se pa takše korinice s papéra samo pomalek leko narédijo. Ne dojde, ka trbej na leseni pén več tenki, bejli papérov djati, ka bi z nji z železnimi maudlinami pa lesenim klapačom vsefélé drauvne cvejte vörezali, tiste drauvne papérnatne falate trbej eške gor na draut tö spraviti. Na konci pa eške vse vküper v parafin namočiti, šteroga trbej prva segrejtji pa tak stopiti.

Pred konferenčnov dvoranol Slovenskoga doma so porabske ženske z mentoricev z Destrnika trnok flajsno delale. Če rejsan so si zadale plan, ka deset zdavanjski korin napravijo, gvüšno, ka so narédile kakšo več tö. Zdjaj je čaka eške edno veuko delo: napraviti morejo spoj dosta drügi papérnatni rauž za borovo gostüvanje - tau pa s tradicionalnov porabskov tehnikov.

-dm-

PREKMURJE

»Zdaj smo eno«

UEFA, evropska fotbalska zveza, šké uvesti pravilo po sterom de mogo vsakši klub, steri šké pridobiti licenco za evropska tekmovanja, meti tüdi žensko ekipo. Tau je biu tüdi eden od razlogov, ka so se pri soboškom prvoligaši odlaučili, ka pod sebe vzemejo eno od najbolje uspešnih ženskih fotbalskih ekip v rosagi.

»Zdaj smo eno!«. Takšo je bilau po nauvom leti sporočilo, steroga so poslali iz kluba NŠ Mura. Namesto v žuto-plavih dresaj do fotbalerke ŽNK Pomurje Beltinci od zdaj naprej špilale v Murinih, čarno-bejlj, zovejo pa se ŽNK Mura Nona. Tau se je zgaudilo po tistom, ka sta predsednika obeh klubov pred par mejseci podpisala pismo o nameri o skupnom sodelovanji.

Preminauč keden se je zgaudo ške en fontoški stopaj. Lucija Kos, Gorenjka, stera je v prvi slovenski ženski fotbalski ligi do zdaj odšpilala 50 tekem in je dala 27 golov, je kak prva od Murinih fotbalerk podpisala profesionalno pogodbo. Ob toj priliki je Robert Kuzmič, predsednik NŠ Mura, povedo, ka je tau velki mejnik za ženski fotbal v Pomurji: »Mi škemo delovati v skladi s smernicami, stera določata tak UEFA kak NZS, slovenska fotbalska zveza. Tau je tüdi zadnji stopaj v naši začrtani strategiji, v steroy smo si zadali, ka mo meli tüdi žensko ekipo.« Lucija Kos pa je pravla, ka je tau »nagrada za cejli trüd in odrekanja v preteklosti pa dodatna motivacija za delo naprej. Tau tö kaže, ka je bila združitev z Muro prava za slovenski ženski fotbal.«

Pet Murinih fotbalerk (Špela Kolbl, Špela Rozmarič, Anja Eferl, Iva Kocijan in Kaja Korošec) pa je razveselila firma AC-Profekt iz Murske Sobote, stera jim je té dni dala v nüc avtone znamke Peugeot, steri so pofarbani v črno-bejle farbe.

Silva Eöry

PRIPOVEDKA ZA NAJMENŠE:

ŠKRAT VINKO PA MALA FTIČICA

Vinko je biu mali škrat (manó), šteri je meu velke vüje, preduge lače pa mali zeleni špičasti kolapoš. Eno-ga lejpora sunčnoga dneva se je špancejro po gauški pa samo nagnauk čüje, kak se od nekec oglasi tihinsko čifkanje. Vinko je en čas poslušo s svojimi velikimi

vüjami, malo z njimi vmejs pomigo, te pa po prstaj šau do velkoga grma. Vejke je narazen popravo pa polükno med gausto listje. Naklaj je zagledno ftičico, štera je bila še trno mala. S perautami je oplejtala pa probala zlejsti vö iz listja.

»Jaj, ti sirauta,« se je Vinko poškrabo za vüjami.

»Čiv, čiv,« njemi je nazaj pravla ftičica pa ga žalostno gledala.

Škrat je znau, ka ta mala ftičica nüca svojo mamico pa ka je mogla biti že trno lačna. Zatao je šao pa poisko mišijce pa nakrmo malo ftičico. Ali mala ftičica je še itak žalostno čifkala.

Vinko se je pa poškrabo za vüjami pa premišlavo pa premišlavo.

»Ja, tau je tau,« je samo idnauk skočo v luft pa odbejžo do prve drejve.

Zgrabo je malo vejko pa odbejžo nazaj k ftičici.

»Gor splezdi,« ji je pravo.

Ftička se je nerodno skobacala na vejko in škrat Vinko jo je začno vlejčti. Vlejko jo je na raub gauške, gé sta že leko zaglednola plavo nebau. Vinko je pogledno prauti edinomi oblaki na nebi pa tam zagledno ftiče, šterisio nervozno lejatali po lufti, kak če bi neka iskali.

»Ftice, ftice,« je Vinko začno majütati z rokauv, njegov glas pa je odmejvo daleč okauli.

Samo naidnauk so se ftice spüstile prauti škrati pa mali ftičici. Z neba se je začnilo čüti srečno füčkanje in ftice so prišle niže pa niže, dokeč so nej bile čista nad glavau škrata Vinka pa male ftičice, štera je zdignila male perauti, gda je zaglednola svojo mamico. Ta je sejla na vejko k mali ftičici pa jo klüknola v glavau.

»Čiv, čiv,« je pravla, »vidiš, ka se zgodi, če ščeš prehitro začniti lejtati!« se je korila z njauv, pa či gli je bila srečna, ka je najšla svojo malo ftičico.

Tistoga dneva je škrat Vinko najšo svojo nauvo pajdašico. Malo ftičico, štera se je malo za tem navčila lejtati pase nigdar več neje zgibila. Kak bi se naj, če pa je na njau pazo nauvi pajdaš – škrat Vinko.

Simona Rituper

Pod Srebrnim brejgom ...

... je prejk zime dosta štrkov ostanolo. Zagnauk so ji 12 prešteli, eške neka lejt nazaj so samo enoga ali dva najšli, steri so nej na djug odleteli. Zavolo vrejmena si naleki leko gesti najdejo. Zvekšoga tisti mladi štrki ostanejo, šteri so tisto leto na svejt prišli. Lidge se spitavajo, zakoj se takšno s štrkami godi. Nisterni pravijo, ka se je cejla klima vöminila. Sami štrki pa vejo, gda uni leko tak daleč ta na djug letijo. Če je mladi štrk nej zavole gestija daubo, njegvo tejló nej tak krepko gratalo, ka gezére kilomejtrov bi leko leto. Tak eške eno leto »doma« ostane pa na drugo leto ga leko djug segrejevle. Ji je pa rejsan lepau videti, samo aj je kakša lisica ne zaodi.

Na srečo se štrke več ne smej strejlati. Indasvejta je njino mesau za velko specialiteto valalo. Najbole radi so štrke stari Rimljanji na stoli meli. Na mesti gnešnje Ljubljane je Emona stala. Nin kaulak leta 200 je najbolje velka bila. Arheologi so v zemlej najšli tablice iz pečene ilojce, na niji pa vnauge recepte iz tisti časov. Tak smo leko zvedli, kak so štrka küjali pa pekli. Kak vsikšomi

Tisti štrki, steri prejk zime ostanejo, ne idejo nazaj v gnejzdo, iz steroga so prišli. Prejk nauči se zvekšoga v kakšno grmaudve skrijejo

ftiči, so najprva mogli perdje dojščejsati pa draub vövzeti. Štrki so nut v klün njegvo srce djali, ga najprva küjali, potejm z medom vönamazali pa ga do kraja spekli. Ja, pri stari Rimljanaj je v künji brez meda nej šlau. Depa, mi gnes bole od štrka njegvo dalešnje žlato na stoli mamó, kokauš pa njene mlajše. Prva atrakcija v tej dnevjaj pa so nej samo štrki bili. Bilau je obečanje, ka premier Golob pa njegva ekipa dun sistem za zdravdje na zdrave pa krepke noge postavijo. Trbej prajti, ka vsikša slovenska vlada je tau škela naprajti, depa ena je nej tau naredla. Gvüšno, ka se z dobro volauv vse leko naredi. Pa bi se že naredilo tö, če bi nej zar krepek lobi padarov stau. Nej samo tau, eške tisti, steri z zdravdjom lidi nebesko slüžijo. Tau so »bautoške« z medicinskimi

Nesreča se je vnoči zgodila. Lidge na cuji so v nesreči srečo meli, nikomi je nika nej bilau

aparataji, z vsem tistim, ka v špitalaj mora biti. Takšne provizije si talajo, ka prausnomi človeki se v glavej leko vse samo kaulak obrača. Iz toga se je trda stejna naprajla, v stero niške ne vüpa ali pa ne more brsniti. Ne smejmo prajti, ka tau kakša »medicinska mafija« gé, depa, regule za nji ne valajo. Mi ekipi premiera vse dobro želejmo, aj se vsevküper rejsan na baukše obrne. Kak pa že povejdano, nebesko žmetno de, če že skur nejmogauče.

Kakoli, ka tiste prave zime zvekšoga nega, je tisti žmeten, vodeni snej velki kvar naredo. Skrak Nauvoga mesta so se zavolo žmeječe na vejkaj drejve vöbračale. Na nesrečo so na tir od cuga gorspadnole. Cug je prišo, se v drejve zaletó. Fotografija pa nam kaže, kak je tau vöglelado.

Naš Srebrni brejg je tö srečen ostano. Eno drejvo na njem se je nej zavolo snejga tapodrló. Pa bi trno rad biu, ka tak tadale ostane. Pravi, ka nej bi rad bole pišljivi biu, kak že gé. Na velke pa čaka, ka vejke na drejvaj znauva zele-ne gratajo. Tak de po njem pa kaulak njega več lidi ojldo, un je pa tak rad ma.

Miki Roš

PISALI SMO PRED 30. LETI

ŽELEZNA ŽUPANIJA

1000 kil ščuk

V 2. številki časopisa Porabje, stera je vöprišla 28. januarja 1993, je pod naslovom ČE PESNIK MOLČI, ROJAK NAJ GUČI! Ernest Ružič etak zapiso: »Sobota, 16. januarja 1993, bo ostala tistim, ki smo obiskali Gornji Senik, v prijetnem spominu. Bil je bolj pomladni kot zimski dan, bil je dan, posvečen Jožefu Košiču in porabskim Slovencem. Bil je dan, ko sta se prepletali preteklost in sedanjost in se spogledovali z bodočnostjo, morda tudi tako, kot je v svoji Odi leta 1813 zapisal Jožef Košič: „Če pesnik molči, rojak naj guči!“ Za dogajanje je poskrbelo Slovensko društvo iz Budimpešte. Jožef Košič se je rodil v Bogojini 9. oktobra 1788, bogoslovje je končal v Sombotelu in najprej kaplanoval v Beltincih. Župnik na Dolnjem Seniku je postal 1816. leta, na Gornjem Seniku pa 1829, kjer je ostal do svoje smrti, 26. decembra 1867. V čem je njegovo temeljno poslanstvo, lahko spoznamo iz knjige Življenje Slovencev med Muro in Rabo. Urednica knjige (izbor del sta pripravila dr. Vilko Novak in Stjepan Lukač) Marija Bajzek je v uvodu zapisala: „Pred vami so izbrana dela Jožefa Košiča. Ta gornjeseniški duhovnik je slovenstvu zapustil duhovno dediščino, na katero smo lahko tudi danes ponosni... S tem izborom smo vam želeli približati njegovo večdesetletno ustvarjanje, poglede na lastni narod, njegovo zgodovino, jezik in šege. Ustvarjal je in bodril Slovence med Muro in Rabo, kjer so slovenski narod, jezik in kultura doživljali vseskozi številne težke preizkušnje in se soočali z vprašanjem: biti ali ne biti. Svoja dela je namenil ljudem iz svojega okolja, za njihov vsestranski razvoj, vendar Košičeve misli segajo čez prekmurske meje in so enakovredne tistim, ki so tisti čas nastajale po drugih delih slovenskega ozemlja.“ Še podrobneje je Košičevo življenje in delo predstavil dr. Vilko Novak. Člen med preteklostjo, sedanjostjo in bodočnostjo predstavlja »Košičev sklad«, ki so ga ustanovili na Gornjem Seniku, vodil pa ga bo direktor slovenske televizije Janez Lombergar. Med cilji, ki so si jih zapisali v ustanovni listini, je na prvem mestu podpora slovenskim dijakom in odraslim na Madžarskem pri izobraževanju v maternem jeziku, zanimiv pa je tudi triletni program dela, v katerem je za letošnje leto zapisana naloga, da bodo

organizirali slovenski verouk v vsaki slovenski vasi. Na gornjeseniški prireditvi se je zbralo mnogo domačinov, gostov iz Železne županije in drugih krajev na Madžarskem in seveda iz Slovenije. Na pokopališču so se poklonili spominu Jožefa Košiča pa tudi priljubljenega, pred leti umrlega duhovnika, Janoša Kūharja. Ali bo ta spomin kaj spremenil razmišljanja, predvsem pa dejanja, da bi dobili na Gornji Senik stalnega slovenskega duhovnika, je seveda težko reči. Za vse pa je bilo

nadse prijetno srečanje s slovenskim duhovnikom Štefanom Šomenekom, ki že nekaj desetletij župnikuje v Nemesapátiju v Zalski županiji. Na vprašanje, ali bi se bil pripravljen vrniti na Gornji Senik, je dejal nekako takole: Rad se vračam v Porabje, toda desetletij, ki sem jih preživel v svoji fari, ne morem pustiti tam. K temu lahko pripišemo le: Škoda! Sveta maša v gornjeseniški cerkvi pa je bila darovana v spomin Janošu Kūharju. Seveda za prijetno spremembo, v slovenskem jeziku. Gornji Senik je dihal in živel slovensko. Vrstili so se pogovori med ljudmi, ki se pogosteje ali redkeje srečujejo, našli so se znanci iz Porabja in Goriškega - tudi po zaslugi lani odprtega prehoda. Za enkratno razpoloženje je poskrbel tudi slovenski pevec, Beltinčan Vlado Kreslin. Skoraj toliko kot on so peli tudi njegovi poslušalci. Za konec torej koncert Vlada Kreslina v domačem kulturnem domu.«

V rubriki Otroški svet je Kristjan Mižer z OŠ Gornji Senik piso o sinicaj: »Mislim, da ni takega človeka, ki ne bi poznal

njihovega glasu. Ta glas se oglasi v lepem vremenu že zgodaj pomladi in utihne pred zimo. Zima je huda za sinice. Dobri ljudje jih hranijo, kljub temu jih mnogo pogine. Jaz jim tudi dam jesti. Dobro je gledati, kako veselo kljukajo semena, slanino in še kaj. Večkrat sem jih opazoval. Temen na glavi in vrat imajo črnega. Ena črna črta se vleče še do repa skoz prsi. Pod očmi imajo belo pego, spodnji del telesa je rumen, hrbet, peruti in rep modrozelen, kljun črn. Upam, da bomo čez kakšen mesec zopet slišali njihovo petje in videli kako pridno iščejo hrošče.«

V Nika za smej pa je Irena Barber napisala: »Eden lejpi sprtolešni zranjek je mali zavec gorstano. Tavö gleda na okno, se vteguje pa sam sebi etak guči: »Faj, kak lejpi cajt je. Oh, kak velka trava je kaulak rama. Kositi bi trbelo. Oh, aj bi ga zlaudi zeo. Zdaj kositi! Pau dneva de mi tašlau. Kak bi se leko lepau špilo pa po gaušča lejto. Zdaj pa kositi!« Etak si premišlava pa sam sebi muvi, gda ma nika napamat pride pa etak guči: »Oh, ti mali somar. Nej se ti trbej telko mantrati. Vej pa krt ma kosilnico. Proso mo go na pausadbo, deset minut, pa je trava pokošena. Ka mi je tau nej prvín vpamat prišlo. Kakši velki somar sam pa ge.« No, nasé se deja, pa hajde na paut se zema k krti. Po pauti kumaj skače, od veselja ne vej, ka bi. Gnauk pa samo stane pa si etak premišlava: »Baug vej, če mi krt na posaudbo dá kosilnico. Dá mi, nej? A, vendar mi dá.« Pa tadale skače, veseli se. Zdaj me je pa nika vpamet vdarilo, pa stane. Etak sam sebi guči: »Dosta lagvoga sem že čüjo od toga krti. Prej je velki nevoščenjak. Te mi tak ne dá kosilnico. Gvüšno, ka mi ne dá. Vej je pa tau takši grdi skopac. A, zatok mo probo.« Trnok je že čemerasti, sam sebé se je gor potegno. Vse, ka je grdosti mogauče, je že mislo od krti. Vej ga Baug, ka me je že vse nej napamat prišlo. Ka je té pa tisti saused gučo od krti. Že se prebližava k izi pa je od minuta do minuta bola čemerasti. Ranč je v čemeraj nej vpamet zeo, ka je že tam. Zdaj v tej čemeraj ranč ne kloncka, not brsne dvera pa etak pravi krti: »Zej si svojo kosilnico pa me v rit piši. Ranč mi go več nej trbej.««

Vküppobrala:
Silva Eöry

V Železni županiji sploj dosta vod mamo, kak jezera tak potoke. Gnauksvejta so v tej vodaj vsefele ribe živele, od ščuk pa do krapov (ponty) in postrvi (pistráng). Najprvín so bile postrvi tiste ribe, stere so vöminaule iz potokov. Zato, ka te ribe samo tam živejo, gde je čista voda pa je v njej dosta kisika. Tau je samo tak leko mogauče, če voda brž teče. Žau, gnesden že ranč vodé nega v potokaj, nej ka bi brž tekla. Drügo je pa tau, ka tak dosta smetje pa odpadne vodé steče v potoke, ka tau več postrvi ne morejo preživeti.

Gnesden ribe že samo v vekši potokaj, jezera pa ribniški jezera leko lovimo, depa ranč tak kak lovci, ribiči tö morajo meti dovoljenje. Brezi tauga, če je zgrabijo, te je poštrafajo. Največ ribičov ne odi samo zavolo toga ribe lovit, ka zgrabi kaj pa domau nese. Bola zato, ka tau je za njega hobi, ka fejst uživa, vseeno, če sonce sije ali dež de, on tam sedi pri vodé. Dobro, zato velko veseldje je tau tö, če kakšno velko ribo leko vloví, depa k tauma tau trbej, aj v mlakaj ali v potokaj baudejo ribe. Po pravici se ribe same od sebe plodijo, depa če se nji dosta vloví ali če se ne morejo ploditi, te prazna jezera gratajo. Tašoga reda v ribiška jezera s tovornjakom male ribe pripelajo, pa nej samo edne fele, liki več, zato ka té v simbiozi živejo ena z drugo. Zavolo toga so 1000 kil dvej lejt stari ščuk pistili na začetki januarja v železnožupanijska ribiška jezera. Tau so že nej male ribe, večina že skur 70 dejk vaga. Ranč tak lani, proto taumi, ka so se cejne fejst zdignile, skur 60 ton krapov, 14 ton orad pa 1,4 tone somov so zvozili v ta jezera. Kak ščuke, tak somi pa ostrizi so nej fal ribe, depa fejst so potrebne, aj ravnotežje baude med mirnimi ribami in med tistimi, stere te lovijo. Te ribe, stere so letos za rejo ripepali, so v Celldömölk, Csánig, Rábasömjén, Szombathely, v jezera Hársas pa Magyarszecsöd pistili. Zdaj vsakšoga, sto ribe lovi v tej jezera, prosijo, aj te ščuke skrb ma, če rejsan se že po meri leko lovijo.

Karčí Holec

OD SLOVENIJE...

Koalicijski vrh

Predstavniki koalicije so na Brdu pri Kranju prejšnji teden obravnavali le zdravstveno reformo, drugih pet predvidenih reform pa niso, ker je bila zdravstvena tako pomembna in tako obsežna, je po vrhu za medije povedal predsednik vlade Robert Golob. Po njegovih besedah je zdravstveni minister Danijel Bešič Loredan pri načrtih za zdravstveno reformo požel polno podporo vseh udeleženi, in ne le podporo, temveč tudi občudovanje. Minister jim je predstavil analizo stanja, ki kaže, da so razmere v slovenskem zdravstvu še slabše, kot si kdor koli v Sloveniji misli, je nadaljeval Golob. A k sreči je ekipa ministrstva za zdravje ugotovila vzroke za to stanje in tudi pripravila načrt ukrepanja. O tem načrtu je potekala »zelo temeljita razprava«, kjer je lahko vsakdo povedal svoje mnenje, je še dodal Golob. Po drugem koalicijskem vrhu – čez 14 dni naj bi razpravljali o izhodiščih za reformo plačnega sistema v javnem sektorju, o pokojninski, davčni in šolski reformi, na dnevnem redu bo tudi stanovanjska politika – bodo pripravili dodatek h koalicijski pogodbi, ki bo zajemal vse reforme, je napovedal predsednik vlade, ki računa, da ga bodo podpisali v šestih tednih. Poslanica Meira Hot, predstavnica SD-ja, je na novinarski konferenci potrdila, da je bila razprava dolga, poglobljena in iskrena. Našli so skupne točke in »v veliki meri« izkazali podporo ministru. Tudi koordinator Levice Luka Mesec je pohvalil zelo poglobljeno analizo, ki jo je pripravila ekipa ministra Bešiča Loredana, in vsebinsko razpravo. Vsi se strinjajo s časovnico oziroma s tem, da naj bo leto 2023 leto reform. A o posameznih elementih reforme se bodo dogovarjali sproti, je poudaril Mesec. Eden ključnih ciljev Levice pred vrhom je bil, da so koalicijski partnerji vključeni v pripravo reforme.

V BOJU PADLI PREDALEČ OD DOMOVINE

Sovjetska vojska je pred 80 leti, januarja 1943, prebila linije 2. madžarske kraljeve domobranske armade pri reki Don v Rusiji. Kar se tiče madžarskih enot, ki so bile na vzhodno

Madžarski vojaki s konjskimi sanmi na koncu leta 1942 v Sovjetski zvezi (foto: Fortepan/Lajos Gáboros)

fronto poslano spomladi 1942, v domačem javnem mnenju še dandanes krožijo zgrešene predstave, ki jih je vsiljevala propaganda povojnega socialističnega režima. Med temi je najbolj znana trditev, da so 2. madžarsko armado v boj poslali slabo opremljeno in nezadostno oboroženo – in da so se na ta način želeli znebiti čim več vojaških obveznikov levičarskih nazorov ali židovskega rodu. Pogosto se tudi ponavlja, da so vojaki po veliki sovjetski ofenzivi januarja 1943 panično zbežali z bojišča. Oglejmo si dejstva. Po izjavitvi operacije Barbarossa pozimi 1941/42 so vojaške izgube sil osi privedle nemško vojaško vodstvo do tega, da je od svojih zaveznikov zahtevalo odločnejšo udeležbo v vojni. Že januarja 1942 so na Madžarskem vpoklicali vojake, in sicer po teritorialnem načelu, torej niso namenoma prestopili deleža pripadnikov narodnostnih ali verskih skupnosti. Po besedah uglednih madžarskih zgodovinarjev ne more biti res, da bi 207.000 bojevnikov 2. madžarske armade na vzhodno fronto »poslali umret«, saj tega nobena država ne bi storila svojim vojakom.

Pretežni del madžarskih enot je pešačil več kot tisoč kilometrov, med potjo se večkrat spustil v boj in končno julija in avgusta 1942 prikorakal do reke Don. Vojaško vodstvo

se je trudilo, da bi jih oskrbelo z najboljšo opremo, vendar se Madžarska do leta 1938 v skladu z določili trianonske mirovne pogodbe ni močneje oboroževala. Načelnik gene-

Nemški, italijanski, romunski in madžarski vojni ujetniki, 1943 (foto: Wikipedija)

ralštaba *Ferenc Szombathelyi* je v svojem pismu nemško vojaško vodstvo celo opozoril, da bi bila celovita posodobitev madžarske vojske najhitreje možna šele do leta 1944. Kljub vsem omejitvam je 2. madžarska armada prejela dobro polovico vsega razpoložljivega orožja in motornih vozil v državi, njene čete pa so bile zaradi naporenega korakanja in začetnih bojov vseeno izčrpane, ko so prispele do reke Don. Postrojiti so se morale vzdolž 200 kilometrov dolge

obrambne linije, ki je bila izredno tanka, saj jo je branilo le 80.000 do 90.000 borcev. Drugi vojaki so služili pri oskrbovalnih, transportnih, zdravstvenih in tehniških enotah, 26.000 do 27.000 oseb pa je padlo v bitkah ob sami reki poleti in jeseni 1942.

Poveljnik armade *Gusztáv Jány* je od septembra 1942 neprestano prosil za vojaško pomoč iz zaledja, vendar te podpore ni prejel. Zaradi tega je dal odpoved, ki pa je madžarski regent *Miklós Horthy* ni sprejel – a novembra kot okrepitev vendarle poslal kontingent 35.000 vojakov. Takrat so Sovjeti sprožili ofenzivo iz Stalingrada, ki je razdrla obrambo vzhodne fronte. *Jányjev* položaj sta otežkočili tudi povelji, ki sta ukazali boj do zadnjega moža: podpisala sta ju sam *Adolf Hitler* oziroma načelnik generalštaba Szombathelyi. Poveljnik *Jány*

so madžarske čete uničile 105, nemške – ki so končno prispele na pomoč – pa 86 sovjetskih oklepnikov. Tudi zaradi tega ni bilo popolne katastrofe.

Poveljnik *Gusztáv Jány* izredno napetega položaja zaradi živčnosti ni mogel več zdržati. 24. januarja je dal povelje, v katerem je uporabljal izraze kot »2. madžarska armada je izgubila svoje poštenje«, »ta strahopetni, brezdušni beg«, »prezira nas zavezniška nemška vojska in madžarska domovina«, »naj vsakdo ve, da od tod ni odhoda ne v primeru bolezni, ne ranjenosti, ne zmrznitve«, »vsakdo ostane na položaju, dokler ne ozdravi ali ne pogine«. Ponižujoče povelje sicer ni prišlo do vseh vojakov, *Jány* pa ga je 13. marca celo preklical in se dvakrat opravičil podrejenim.

Vse do danes je slišati, da je 2. madžarska armada pri reki Don izgubila skoraj 200.000 vojakov, podatki pa tega ne potrjujejo. 1. januarja 1943 so pri armadi našli 198.000 vojakov, po sovjetskem preboju pa je to število padlo na 102.000 oseb. Domov so odpeljali skoraj 28.000 ranjencev, Sovjeti pa so po lastnem pričevanju zajeli med 27.000 in 28.000 mož. Število padlih in pogrešanih po preboju naj torej ne bi preseglo 42.000 vojakov.

Januarja 1943 pa se je v okolici ruskega mesta Voronež zgodila tudi tragedija za več deset tisoč družin. Vojne sirote so odraščale v družinah brez očetov in so težko dohitevale svoje vrstnike s srečnejšo usodo. Na desettisoče vojnih vdov je padlo težko breme, saj so morale brez mož vzgajati svoje otroke, obdelovati zemljo ali delati v delavnicah.

Čeprav izsledki sodobnih zgodovinarjev nekoliko blažijo podobo dogodkov v začetku leta 1943, ostaja poraz 2. madžarske armade pri reki Don ena največjih tragedij madžarske vojaške zgodovine.

- dm -

Aleksander Ružič

VOGRSKI SOLDAK

lūpo moščanko.

»Človik ma pamet pa bi si tak leko dogučo, ka bi nej trbelo svaje,« sam včas nazaj pravo, gda sam nej mogo razmeti, zakoj človik, šteri zna čūda stvardjati, tou ne more na meren način napraviti.

»Rejsan ma človik pamet. Če duže je svet čednejši, ali v enom pa je pa ešče itak tak, kak je bilou te, gda so ešče lidge nagi lejtali pa se z boti bili. Gnešnji človik se dela lejpi pa pošteni, ali se friško povedati, ka tou nede nikdar ovak: Boug je človōka in vse stvarstvo dao na preskušnjo. Človik je biu pa de vsigdar grejšen,« me je, da mi je tak kaj žalosnoga tolmačo, rad poglado po svekli vlasaj.

»Dejdek, ti si biu tūdi v bojni. Pa si rad šou strejlat proti drūgomi,« se spominam, ka sam ga ednouk pito, gda sam ešče dosta toga nej glij dobro razmo.

»Ka bi, ka bi! Vsakši je dobro znao, ka ide skoron v gvūšno smrt, ali je prišla zapoved, ka de mus rukivati pa konec. Če bi se štoj šče tome ogniti, so ga v vouzo djali pa je glij tak mogo v bojno iti. Takšome se je ešče slabše godilo. Ali so ga pa znali ešče dojstrliti.«

»Kak si ti v bojni skouz prišo,« sam ednoga popoudneva proso dejdeka, naj mi kaj o tom povej.

Dejdek si je popravo kolapoš, si malo zdejno in mi začno gučati:

»Vladarska gōspoda se je svadila. Eni so ščeli drūge dojdobiti, njim vzejti njuvo zemlo in njim vladati. Vladari majo vsigdar za sebov vsefelej glavne, šteri so glavni nižišim in tak dale, vse do

navadnoga soldaka. Višiši zapovejdajo nižišim. Tak kak je tūdi gnesden, je bilou tūdi tisto 1916. leto, gda je ešče naša krajina bila pod avstrijsko-vogrskim vladarom. Pri nas smo njemi pravili Ferencjoška. In tistoga leta smo se tūdi z naši krajov mogli na cug spakivati pa v bojno iti.«

»Kelko si te biu star?«

»Devetnajst. Ešče sam ranč svejta nej dobro razmo. Pa kak bi, če sam dale od naše vesi pa od našoga gūnta nej nikdar šou.«

»Daleč ste se pelali?«

»Cug se je stavo v Zalaegerszegi. Tam so nas raztalali in nam postavili prednje oficere. Mené so dali k štūkom. En čas smo bili v kasarni, se vežbali na strelanji, te so nas pa odpelali na srbsko fronto. Tam se je pa začnilo. Mi smo mogli strejlati prek fronte na of kraj, po nas so pa letele njuve granate. Gdakoli je spadnilo na nas in vsigdar je bilo kaj mrtvi. Pa konji kak so hrzali v bolečinaj!«

»Ti si tūdi s štūkom strejlo? Si koga zavado?«

»Vsi smo. Mogli smo, kak so nam prednji zapovedali. Če sam koga zavado?! Vejdrik. Mi smo nej vidli nji, oni pa nej nas. Samo je na vsakšoj strani kosila smrt. Oni so nej poznali nas, mi nej nji. Nišče je nej na nikoga čemenen biu, pa smo se itak mogli strejlati.«

»Kak je pa te dale bilou?«

»Te smo fronto skoz vdarili in srbska vojska pa civili so se pred nami mekūvali. Šli smo vse do Albanije. Zvekšega vsi pejški. Konji so nam pa vlekli štūke. Dober mejsec je tou tak bilou. Te smo pa prišli do velke vode. Tou je bilou Skadarsko jezero. Štūke smo mogli razmetati. Na gumija-

ste potače smo gorspravili cevi pa sebe. Tak smo prek jezera preveslali, od tam smo pa mogli sami vlejči žmetne štūke, zatou ka je vlečne živine tam skoron nej bilou najti. Cejlo pout smo vidli, kakše srmaštvo je tam bilou in dostokrat sam se spitavo, komi trbej tou srmaštvo, gé lidje itak komaj taživejo, nej pa ka ešče moremo eni in drūgi za tou mejrati.«

»Pa ste te gvinali?«

»V bojni nišče ne gvina. Bojna je eno samo trpljenje. No! Kak smo vsigdar dale šli, tak so se nan sigdar noge bole v blato pogreznjavale. Samo mūzga pa voda. Pa roji sumičov. Za en čas smo malo nej vsi začnili betežni gračūvati. Dobili smo vročino in mraz nas je trauso. Betežne so nas pobejrali in nas s koula mi vozili na cug. Dosta moji pajdašov je na pouti mrlou. Odpelali so nas v špitou.«

»Ti si pa nej mrrou,« sam veselo pravo. »Kakši beteg si pa doubou?«

»Malarijo. Sumič té beteg raznaša. Par mejsecov sam biu v bolnici. Pomali sam boukši gračūvo. Davali so nam eden rjavi praj. Pravili so, ka je tou kinin. Z Azije so ga prštōlali. Te se nas je dosta tam zvrāčilo. In tak sam pomali prišo domou, če glij sam ešče dugo nej mogo k sebi priti. In bojna se te pomali tūdi skončala.«

»Dobro, ka si nej mrrou. Dosta si pretrpo.«

»Jaz sam osto živ. Dosta ji je pa nej ranč svojga groba doubilo. Boug me je občūvo. In tak zdaj leko svojme vnuki takše žalostne reči pripovedam. Naj te vse tou ne potere. Ka de nama bole veselo, prinesi vsakome eno moščanko, ka se malo posladkāva.«

... DO MADŽARSKE

Madžarske družine za živila potrošijo sorazmerno več kot družine v Zahodni Evropi

Zanimiv eksperiment je pripravil komercialni televizijski kanal o cenah živil na Madžarskem in v nekaterih zahodnih državah. Nekaj madžarskih družin, ki živijo na Nizozemskem, v Angliji in Nemčiji, so zaprosili, naj nakupijo enake artikle, kot so to storili sodelavci televizije doma. Šlo je za osnovna živila, pol kilograma piščančjih prsi, 200 gramov masla, liter mleka z 2,8 odstotno maščobo in paket špagetov. V nominalni vrednosti so za artikle največ dali na Nizozemskem (4643 forintov), sledila je Anglija (4410 forintov), na tretjem mestu je Madžarska (4176 forintov). Najbolj poceni so omenjene artikle kupili v Nemčiji, kjer so zanje plačali le 3811 forintov). Analitiki pravijo, da je treba vedeti, čeprav so cene v državah eksperimenta zelo podobne, da so plače v zahodnih državah od dvakrat do trikrat višje kot na Madžarskem, zaradi tega Madžari veliko večji delež svojih prihodkov dajo za hrano. Sodelavci komercialnega kanala sicer izpostavljajo, da ne gre za znanstveno natančno raziskavo, vseeno pa eksperiment pokaže, zakaj je draginja, ki jo je povzročila visoka inflacija, tako prizadela družine na Madžarskem.

Vojska potrebuje mlade in inovativne ljudi

Obrambni minister Kristóf Szalay-Bobrovniczky je na sestanku za ocenjevanje letnega dela izpostavil, da nas vojna, migracije in trenutna negotovost opozarjajo, da ne nastane nič samo od sebe, niti varnost našega vsakdanjika. V obdobju nevarnosti je na prvem mestu varnost države, zato potrebujemo pogumno, mlado in inovativno vojsko. Sedanja stopnja varnosti ni zadostna, zato potrebujemo kar se le da najmočnejšo vojsko tako na področju tehnike kot kadrov. Pomladitev vojske velja tako za navadne vojake kot tudi za vodilni kader. Obrambni minister lahko brez utemeljitve prekine delovno razmerje s tistimi vojaki in oficirji, ki so stari več kot 45 let in so v vojski služili najmanj 25 let. Država jim bo do dejanske upokojitve zagotovila rento tudi v primeru, če bi se zaposlili.

VEČ KAK DVEJGEZERO PAPIRNATI RAUŽ

Šumistji Iluš, po možej Dončec, je v Števanovci edna med tistimi ženskami, stere papirnate rauže delajo v Porabji. Kak je nam pripovedjala zdaj den-nauč samo rauže dela zato, ka borovo gostüvanje baude doma v vesi. V künji že ne more nej dolasesti pa nikanej doladjasti, zato, ka vse je puno rauž. Kak so mi pripovedjali, dostakrat, gda se cejli den z raužami spravljajo, te vnoči tō od rauž senjajo. Tak ka zdaj z raužami stanejo pa z raužami dejo spat. Dosta delajo, dosta vōr so v stauci s papirnatimi raužami v rokej, depa tau je za njē nej trūd, zato, ka oni tau z veseljom delajo.

- *Iluš, cejla ves se kreda dejva na števanovsko borovo gostüvanje, vsikši tak pomaga kak more, vi papirnatu rauže delate. Tau mena povejte, kak tau ladate, kak se leko telko rauž, telko lejpi rauž napravi?*

»Za cejlo borovo gostüvanje bi sama nej mogla vse rauže narediti. Dja za zvača, za ženi-na, za snejau pa za baur, ka se okinča, delam, za svadbice pa Madjarin Ili, tak sva se razdelila.«

- *Od koga ste se vi navčili papirnatu rauže rediti?*

»Moja mama je paiprnatu rauže tō redla pa ranč tak Šumiska baba tō, gda sem se prišla za snejau. Prvin nej bila televizija pa človek rad bejo, če je leko rauže redo, najbola pozimi, gda je v petoj vōri že kmica bejla. Te sem en čas tak njala pa samo te sem znauva začnila, gda me je školnik Laci Kovač proso, aj pokažem mlajšom, kak se delajo papirnatu rauže. Te sem dja še bola taše prausne delala, zavolo toga so mena gnauk Unti Anuš neni prajli, aj se s tašimi raužami dja ne sramüvlam. Če se škem nav-

čiti papirnatu rauže delati, te oni mena pokažejo. Tak je bilau, dja sem üšla k njim pa tam dosta vse so mi pokazali, taše rauže tū, ka sem dočas dja nej znala rediti.«

Iluš Dončec z ništernimi püšli, stere je že napravila za borovo gostüvanje v Števanovci

- *Tau je nej malo dela, nej malo rauž, že ste vküper paršteli, kelko falatov ste dotejgamau naredli?*

»Zdaj sem nej štejla, gda sem

Baur okinčati tō trbej dosta vejncov splesti

na borovo gostüvanje v Sakalovce delala, te sem do dvejgezero preštejla, depa te mi je više prišlo pa tadale sem več nej štejla. Dja tak mislim, ka tōj večä baude zato ka tōj dukša baude paut, stero na dvauja okrajma okinčati de trbelo. Tau je dobro, ka več nas dela,

kak sem že prajla, dvej sva iz vesi, te z Gorenjoga Senika nam pomagajo pa iz Varaša slovenski upokojenci tō. Pa te še tiste ženske, stere Jelka Pšajd vozi se prejk v Porabje,

oni tiste indašnje bejle korine delajo, stere nutra v loj namaučijo. Telko rauž bi dvej nej mogle narediti, vej pa še etak človek cejli den tau dela pa na tejm brodi. Zdaj dosta vse nauvo pa ovakšo baude, zato ka tak smo si mislili, če že za domanjo ves delamo, te aj še lepše baude.«

- *Kak ste pripovedjali, den-nauč rauže delate, gda pa te spite?*

»Človek tak ne more spati, dja v edenjastoj vōri papir še v ižo nesem pa tam pri televiziji še tadale sōjčam, zato ka

dosta je taši rauž, stere že tak delam, ka leko televizijo gledam, nej mi trbej roke gledati. Gda človek že več djezero papirnatu rauž napravi, tau te že vse v prstaj ma.«

- *Mate taše rauže tō, stere ste v loj namočili, zaka?*

»Zato, ka če so v loji, te se ne

zmočajo, te rauže te leko v šator dejemo, gde je sparno. Etak že prejšnji den šator okinčamo, v soboto mo pa več časa meli baur kinčati.«

- *Če zdaj zgotawite z rauža-*

Korinice za svadbice

mi, te en čas gvüšno ka nete je sükali, dobro mislim?

»Zdaj en čas neštjem rauže videti, tiste, ka ostanejo, ka se ne razčejšejo pa so lejpe, tiste v škatülo dejam. S tauga eden tau de v Soboto šlau v muzej, zato ka Jelka Pšajd je proсила, če bi dali njej par rauž za vōpostaviti. Dosta rauž na borej gvüšno ka ne ostane, zato, ka lüstvo dolapobere pa domau odnese.«

- *Zvün rauž de se zimzelen martinčec tō pleu na baur?*

»Dja tak mislim, ka s tauga martinčeca se dosta nede plelo, zato ka tōj pri nas ga trno nega, drügo pa tau, ka sploy dosta dela bi bilau na taši veltji baur telko splesti. Tak dva mejterski leko ka se splete naprej, depa več nikak nej, vejpa že nega žensk, stere bi pele, stere bi vedle, tiste rauže delajo.«

- *Sedemdesetdrügoga leta je dosta lüstva bilau na borovom gostüvanji?*

»Dosta lüstva je bilau, depa dja tak mislim, ka na borovo gostüvanje, gdekoli je, vsigdar dosta lüstva vtjüppride, zato ka tau indrik na Vogrskom v takši formi nega, samo pri nas v Porabji.«

- *Gda je fašenek, te se dje pa pidje zavole, zato ka potistim tak post pride. Vaša mati ka so tašoga reda tjōjali?*

»Na fašenek so moja mati vsigdar kapüsto pa tisti hrbet, na stero je rep bejo, te se tak zove, ka kučat, tjōjali pa fantje (krofe) so pekli. Tau je na fašenski torek vsigdar tak bi-

lau. Zadvečerek je vsikši brž svojo delo doma tanapravo pa te potejm so v krčmau šli, zato ka fašenek gda je kaulak prejšo, te je večer veselica bejla. Gda je lüstvo v krčmau šlau, te so s seuv vzeli mesau, krōj pa fantje, ka je podnek ostalo, pa te so tau tam djelili, etak so te bola leko pilej. Dostakrat je tak bilau, ka dva pa tri fašenka sta odla, vidiš, gnesden bi pa že radi bili, če bi eden odo. Tau baja, ka ta šega pomalek tamine, lüstvo tapozabi, mladi se pa že s tejm nedo spravljali.«

- *Kak je bilau po fašenki?*

»Po fašenki je najprva penica bejla, te se je postiti trbelo, tüčen četrtsek se je še podjelo, ka je ostalo, od petka se je pa te začno post.«

(Kejp na 1. strani: Borovo gostüvanje v Števanovci leta 1972)

Karči Holec

Od inda v gnešnji čas

PRIPOVEJSTI O SLOVENSKI KRAJINAJ

Slovenske planine so za vnauge naute pa knjige inspiracija bile. Leko, ka od ene krajine je telko toga nej vöprišlo, kak se tau s planinskim svejtom godi. Planine, gore, njigva jezera so v lidaj dosta legend, mitov pa ljudski pripovejsti narodile. Leko povejmo, ka vsikša gora, dolina pa voda v sebi pirpovejst nosi, zakoga volo je kaj gratalo, kak gnesden leko vidimo. Naša reka Soča tó svojoga »kumo« ma, če tau po starom vörvanji povejmo. Nejgvo ménje je Vodobruh gé. Ka tau ménje znamenüje? Vodo-bruh: tau slejgnje iz slovenske rejči bruhati vöpride, mi bi po domanje tomi vömetati prajli. Od stvorenja pripovejdamo, steri vodau vömeče. Legenda nam od toga pripovejda, kak so si lidge ta daleč nazaj svejt kaulak sebe tumačili.

Vodobruh

Indasvejta so v dolini Trente baug Triglav, baug Jalovec pa baug Mangart živeli. Dobri so bili, li-

Iz skale voda vöteče, za njau je nut Vodobruhec zaprejtj.

Tak se je tau indasvejta vörvalo, mi pa vejmo, ka na tom mesti reka Soča svojo paut po svejti začne. Dokejč de Vodobruhec vodau »vömeto« Soča de tadale tekla. Leko, ka gnauk vse tau premine, gda Vodobruhec svoj štraf za lagvo delo doj zaslüži. Niške pa ne vej, za kak dugo so ga Triglav, Jalovec pa Mangart osaudili. Leko, ka za vsigdar tak ostane

dam so radi pomogli, če je trbelo. Enoga dneva se v dolino velikana Vodobruhec pritepe. Njegve lampe so na velko vodau vömetale, vnaugi vesnic je pod vodauv ostanolo. Lidge na pomauč boga Jalovca pozovejo, nika je nej mogo včiniti. Eške drugiva dva boga se na pomauč pozoveta. Vsi trge Vodobruha zgrabijo, ga zvejžejo pa nut v velko skalo zaprejo. Tak več nede kaulak mogo ojditi pa lidam kvar delati. Depa, lampe njemi doj ne zaprejo. Na enom mesti aj vodau »vömeče« pa aj lepau dolini vodau dava.

Tam kaulak Triglava pa doline Trente eške vnauge takše pripovejsti pa legende živejo, je lidge pripovejda. Tak leko v tom blagi človekove fantazije eške Prisanka srečamo, od vile Škrlatic kaj čüjemo, Ledeneč nam ledeni mraz prinese ali pa divdjo babo Štefenajko srečamo. Ranč ena takša divdja baba pa eške divdji djager sta v glavej enoga pisatela trno batrivnoga pojbiča narodila.

Kekec

se zove. Pripovejsti o njem je Josip Vandot napiso. Možakar se je leta 1884 v Kranjski Gori naraudo, stera nej daleč vkraj od Trente stodji. Že v mladi lejtaj je vnauge legende iz svoje krajine poslušo, vse tau leko v knjigaj o Ke-

Ta fotografija iz filma Srečno, Kekec! je leta 1963 napravljena bila. Na njoj leko Kekca pa Pehto z njenim vukom vidimo

Bedanec od Kekca pajdaša Rožleta zgrabi. S tejm je škeu eške Kekca zgrabiti, depa, vse se tak kaulak obrne, kak smo že točkar pisali. Ta fotografija je iz črno-bejloga filma, steri je biu leta 1951 napravleni. Na velkom festivali v Benetkaj (Velencei filmfestivál) je nagrado Zlati lev daubo

kci srečamo. Kekec je paster, od držine krave pa ovce se tam najviše na planinaj pasejo. Gda stvar travo »müjli«, Kekec si mer ne najde. Vsigdar kaj navvoga njemi na paut stane, se s čüdnimi lidami sreča. Depa, pojbič Kekec se samo tak na lejci ne postraši, šurko srce ma, lidam rad pomore, eške tistim najbolje lagvim ranč tak. Njegvi najbauški pajdaš Rožle vsigdar postrašeni gé, v tom straji vidi eške tiso, ka sploj nin nega. Brezi dikličk nikak néde. Tak skrak njega eške Tinkaro pa slejpo Mojco srečamo. Ranč pri Mojci pa njenom

betegi se malo stavimo. Kekec go zavračiti šké. Vej, ka nin tam med gorami vcejlak sama divdja baba Pehta živé. Una bildje trga pa iz nji vrastvo dela. Depa, lidge go za lagvo čaralico majo. Kekec go iskati začne, z njeni vukom se sreča, vsefele se godi. Pehta ga zgrabi, nut v svoj ram ga zapre. Pomalek se leko vidi, ka v njoj dun »dober človek« živé. Zvejmo, ka zavolo lidi, ka so go nej

V Kranjski Gori so Kekci kip dali gorpostaviti. Zatoga volo leko razmejmo, kelko Kekec v slovenskoj kulturi znamenüje. Zvün literature pa filmov eške tadale živé. Od njega se v šaulaj včüjo, v gledališčaj se njegve vragolije leko vidijo

razmeli, je sama za sebe živeti začnila. Kekci povej: »Za vsikši betek na tom svejti kakši cvejt raste.« Na konci njemi v rastvo za oči od Mojce tada, odide

pa go več nigdar niške nej srečo pa nej vido. Prva pa Pehta odide njemi povej, ka lidge so eške nej telko vrejdnj, ka bi njim pomogla. Mojca na konci znauva po svejti leko gleda.

Drugi, steri je Kekci na paut stano, je Bedanec biu. Té divdji djager je vcejlak ovakšo naturo od Pehte emo. Vsikšo divdjo stvar, ka je vido, je dojstrejlo. Z njigvimi kaužami je škeu velke pejnze prislüžiti. Kekec se njemi je prauti postavo, tau paraumnost doj škeu staviti. V toj bojni pozitivnoga pa negativnoga Kekec Bedanca prejkličj. Un tó mora iz njegve krajine, domanji planin oditi.

Kekec eške gnesden živé. Nej samo v filmaj pa knjigaj, v dolini Trente svojo krajino ma. Tau samo od toga pripovejda, kak je popularen, vsem poznani ostanolo. Kekec, bausi paster, za prvoga slovenskoga »avanturista« vala. Zmejs je malo lagvi biu, depa, vsigdar je vse tak naredo, kak je najbolje po pravici bilau.

Pa se na konci toga pisanja leko pitamo, je Kekec rejsan živo? Mi bi prajli, kak stoj šké vörvati. Istina pa je, ka zavolo takši Kekcov svejt lepši pa bauški vögleda.

Miki Roš

Porabske litere

Lani ste večkrat leko šteli v naši novinarj razpis (pályázat) Porabske litere, steroga je vöspisalo Slavistično društvo Prekmurja, Prlekije in Porabja. V njem smo nagačevali lidi, naj se njim ne vnauža napisati svoje misli, svoje štorije ali pesmi v slovenskoj rejči, leko tau napravijo v našoj domanjoi rejči ali pa v knjižnoj slovenskoj rejči. Tisti, steri so se potrudili, so svoje nagrade (díj) dobili lani decembra na lejpom, svetešnjom programi v Slovenskom daumi v Varaši. K nagradi pa cujsliši tau tó, ka se njina literarna dela notradejejo v novine Porabje, aj je leko vseveč lidi taprešte.

V tej številki leko preštete sonete Dušana Mukiča. Prvonagrajeno delo Vse pride pa vse miné obsega štiri sonete in povzemalni sklepni sonet v domanjoi rejči. Dušan je v kategoriji »odrasli« dosegno prvo mesto. Njema v imeni uredništva gratulejramo, vam, dragi bralci, pa želejmo fanj štenjé!

Dušan Mukič

VSE PRIDE PA VSE MINÉ

I

Sprtolejtje rojstvo v žakli nosi,
Frišek bombrik z vejke vöžené.
Gauli ftiček mater gesti prosí,
Tranik v farbij gezeraj cveté.

Fčelin roj na žute rauže lejče,
Flajсно v košaj rédi gausti med.
Majski dež v potoke se natejče,
Naglo stapa mravlin dugi red.

Sprtolejtni vöter ma je šaušnjó,
Fantič dobro razmo je tanač:
Dekli pismo je napiso drauvno;

Rejči v düšo trauso kak sejač.
Vörno si srcé je ž njauv zadaubo –
V nauči je na kraci zdjufko zvač ...

II

Letni pišec ziba zrejli sad,
Bauža ga v peklenščkovoi vročini.
Šejko mardja brečlavi obad,
Sunce komaj gene se v visini.

Žnjeci cvréjo se na žitni tabljaj.
Daleč eške njini je slobaud,
Gda de vála čüla se pri pavraj:
»Blagoslovo si naš trüd, Gospaud ...«

Blagoslovo zakon in držino:
V dom prikradno glasen smej decé,
V kmičnoj iži vužgo jim sveklino.

Donk je trdi dén možá, žené.
Z mlajšami pri stauli šterc možijo –
V postelo srmak furt lačen dé ...

III

Gésen pune koše prešat vozi,
Vse poplača, delo in skrbi.
Žednim z mladim vinom se pokloni,
Sam Martin ga z mošta spremeni.

Listi so redeči, živo žuti,
Tüo, na raji nakle kvapijo.
Gejš si ž njimi zimsko gnejzdo puni,
Aj ga v spanji mraza branijo.

Vert je v lejtaj že, po pétom križi
Sejri ma grtújejo vlaské.
»Tau si mi, ka je toplauča iži« –

Primle ženi zmantrane roké.
Radostno poslušá valas mili:
»Gvüšnost v žitki ti si biu za mé ...«

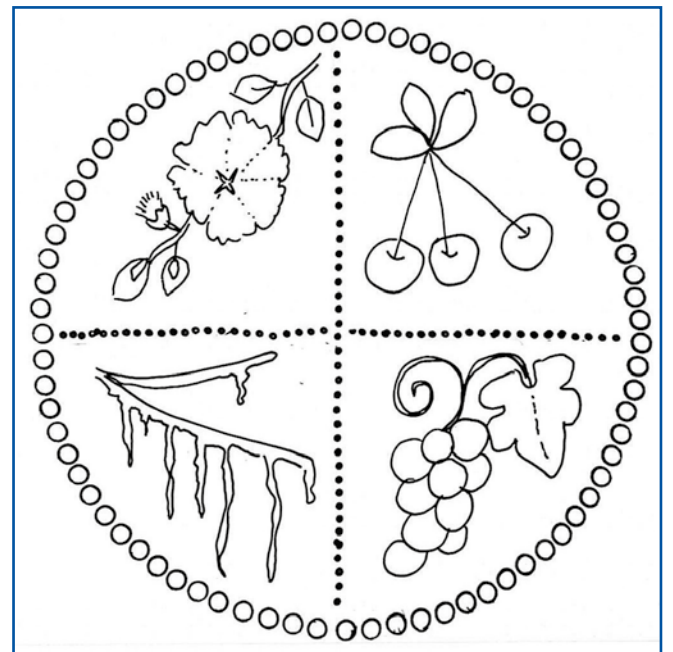
IV

Zima trüdne njive spravla spat,
Z žmetnov, bejlov kocov je odene.
Lüstvi, ka bi nej trpelo glad,
Globko, v črni grüđaj varva semen.

Lačen, süji vuk v lesej kavüli,
Glüpa gauška ráno ma ne dá.
Starec v peči s skalami zaküri,
Boža Mati gleda ga s kotá.

»Preveč dugo že trpi življenje,
Britkosti bilau je zavolé ...«
Tüjo muvi ma v glavej mišlenje –

»Nut so spravlene mi vse polé ...«
Sam je austó, edno má želenje:
Čista vejst aj nébo ma opré.

Ilustracija: Marija Kozar

Epilog

Sprtolejtje rojstvo v žakli nosi,
Letni pišec ziba zrejli sad,
Gésen pune koše prešat vozi,
Zima trüdne njive spravla spat.

Znauvič sprtölejttje se naraja ...
Nikdar se ne stavi ples svetá:
Sunce furt stanjúje in zahaja,
Brez počinka sija doj z nebá.

Vsakša betva trave dojposene,
Donk pa znauvič vö z zemlé zrasté:
Boži mlin pomalek, v kraugi mele –

Človek pa privandra do mejé.
Tam ma vöčni zakon palco stere:
»V žitki vse gnauk pride, vse miné ...«

RAZGIBAJMO MOŽGANE

SKANDINAVSKA KRIŽANKA

							AVTOR: MATAJZ HLADNIK	OPVJNI DEL: SEMENA PŠENICE	SEDELO- VALEC IN PRODA- JALEC BILISOV	ITALIJAN- SKA PEVKA FAVONI	GORSKE REŠIVAL- NE SAML, AKIA	SREDIŠČE SLOVEN- SKEGA PORABJA	OOSEV, SIJAJ	GLAVNA, NAJVEČJA ARTERIJA		
							BRAN, DEFENZIVA							13		
							TRICIKEL, TROKOLO									
							IZURJEN, IZKURJEN DELAVEC BROVA SAMICA					2				
OMOČ, JAMITSK KATA RANT ŠTUKA	OZEMLJE OB RAB	JELI ALJI SRNJAK OSMAK	PO NJI HOHIMO	AMERSKI FILMSKI SERIAL DIESEL	ORODJE ZA NOŠENJE TRAVE OROŠLAV CAF	9				KONICA, BODICA, ČLOVEK S TELESNO OKVARO					1	
PONA- REDBA, PO- NAREDEK									KRALJICA SLOVENSKEGA REKA GL. MESTO ERITREJE							
OSLOVA SAMICA			8					11	PISEK IZ PREMA (ČYUDO) LAHRI BOMBNE					15		
ZDRAVILNA TRAVNIŠKA RASTLINA Z BELIMI CVETIVI				4			VINKO ŠIMEK			SVETILO IZ VOSKA				10		
ALBERT EINSTEIN				ČRKA X			VAJA PRI KARATEJU			ANJA RUFEL						
SKRB			5				RUSKO GORDVIJE			TONI INNAUER						
GLAVNO MESTO JAKUTIJE							STEVE ZAHN			NINA IVANIČ						
ZAMAK NJENO STEANJE, TRANS								7		BULDOŽER						
								12		REKA V ITALIJI (ADIGE)			3			

Končna rešitev:

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 2 4 11 2 10

4 12 13 12 3 14 12 15 7 6 2 13

Igre - naredi si sam

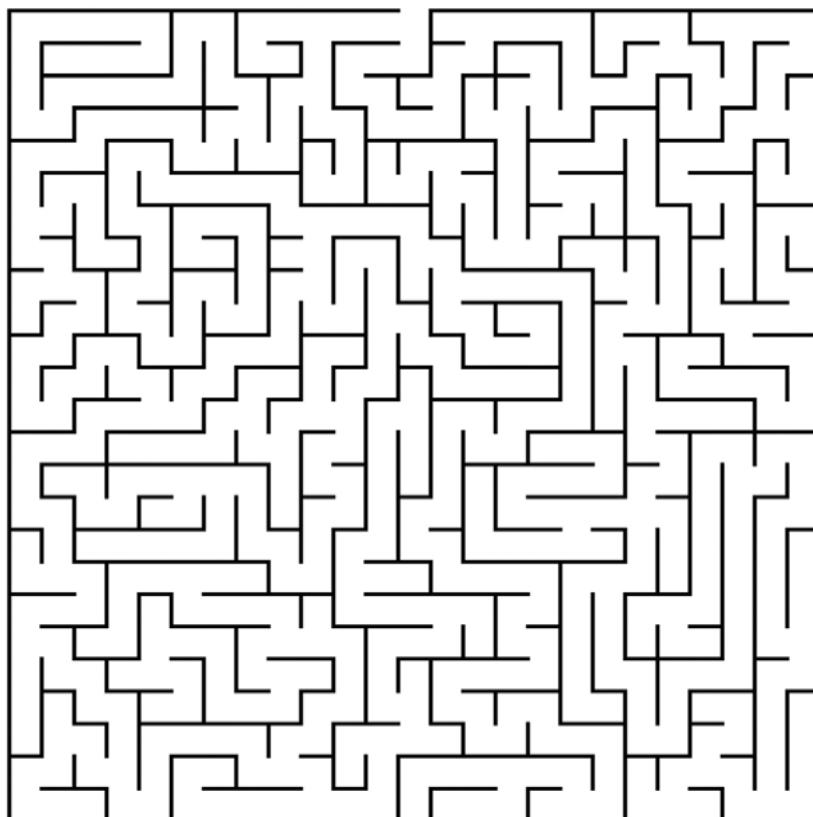
Na spodnjih slikah si lahko ogledate nekaj idej za izdelavo iger doma. Vse kar potrebujete je karton - kartonaste škatle - ter rollice od papirnatih brisačk ali WC papirja. Pri nekaterih lahko uporabite tudi papirnate krožničke. Pri rezanju naj vam pomagajo starši. Da pa bo igra še prijetnejša, jih lahko tudi okrasite in pobarvate. Za žogice lahko uporabite takšne, ki jih že imate doma (za tenis, hokej, namizni tenis,...) ali pa jih naredite kar iz papirja ter oblepite z lepilnim trakom.

SUDOKU

	7			1				6
4			2		6			
2		6			5			1
		9	3					
		1				5		
					8	7		
	9		7			6		8
			8		2			9
6				4				2

LABIRINT

BOROVO GOSTÜVANJE

**ŠTEVANOVCI,
18. FEBRUAR 2023**

„Shchedryk« – glasbeni projekt za mir v Ukrajini

V pevski skupini Zveze Slovencev na Madžarskem Seniške sinice so bili zelo prijetno presenečeni, ko jih je mentorica skupine Julija Fajhtinger povabila k sodelovanju. Štiri dekleta iz skupine so namreč kot pevke sodelovale pri mednarodnem pevskem projektu Shchedryk.

„Shchedryk« je ukrajinska shchedrivka ali novoletna pesem. Leta 1916 jo je priredil skladatelj in učitelj Mykola Dmytrovych Leontovych (1877–1921), pripoveduje pa zgodbo o lastovki, ki prileti v gospodinjstvo, da bi opevala bogastvo, ki bo prišlo z naslednjo pomladjo. Projekt je bil namenjen za mir na svetu in v Ukrajini pod vodstvom Tinkare Kovač, ki je k sodelovanju povabila več kot 50 ljudi. Naši

Pevke z leve strani: Hanna Wachter, Jázmin Grulyó, Vanessza Sulics, Dóra Orbán

skupinici je bila čast sodelovati pri tem čudovitem glasbenem projektu s tako velikimi imeni in s pomembnim sporočilom.

Pesem lahko poslušate na povezavi:

<https://www.youtube.com/watch?v=WcOUggaKKaw>

Sodelovale so: Vanessza Sulics, Jázmin Grulyó, Hanna Wachter in Dóra Orbán.

Želimo si, naj ta pesem in lastovka prineseta mir povsod na svetu!
Gyöngyi Bajzek, vodja skupine

RAZSTAVA LIKOVNE KOLONIJE VINO-ART V DOBROVNIKU

Likovna dela, ki so nastala na lanskoletni 18. mednarodni likovni koloniji Vino-Art, so razstavili v prostorih podjetja Ocean Orchids v Dobrovniku. Likovniki so ustvarjali lani poleti med vinogradi Dobrovniških goric in v okolici. Organizator mednarodne likovne kolonije je Društvo za kvaliteto življenje in kulturo pitja Vino-Art iz Dobrovnika, katerega predsednica je Vesna Seršen. Organizacijski vodja kolonije je bil Jože Seršen, strokovni vodja Endre Göntér, razstavljeni dela pa je v katalogu, ki je izšel ob odprtju razstave, predstavil umetnostni zgodovinar Franc Obal. Vesna Seršen je povedala, da je letos na mednarodni likovni ko-

Likovna dela so na ogled v razstavnih prostorih podjetja Ocean Orchids

loniji sodelovalo dvanajst umetnikov. Iz pokrajine ob Muri so bili štirje: slikarji Igor Banfi, Nikolaj Beer in Endre Göntér ter kipar Ferenc Király. Z drugih območij Slovenije so prišli slikarji Bogdan Čobal, Zdravko Dolinšek, Matjaž Duh, Rado Jerič, Darko Slavec, Klavdij Tutta in Viktor Šest, iz Hrvaške pa je bil Željko Mucko. Inspiracijo za svoja dela so našli tako med vinogradi kot ob Bukovniškem jezeru in v okolici. Nastanjeni so bili v zidanih kletih z vinskimi kletmi na območju, ki ga imenujejo Gornji breg. Po besedah Franca Obala je imela okolica tudi tokrat velik vpliv na ustvarjalnost uveljavljenih likovnih umetnikov.

Besedilo in fotografija: Jože Gabor

*Zakaj je smreka tudi pozimi zelena.
Narisala Dorina Herceg, 5 let, vrtec Gornji Senik*

Porabje

TEDNIK
SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Izhaja vsak četrtek
Založnik:
Zveza Slovencev na Madžarskem
Za založnika:
Andrea Kovács

Glavna in odgovorna urednica
Nikoletta Vajda-Nagy
Naslov založnika in uredništva:
H-9970 Monošter,
Gárdonyi G. ul. 1.;
tel.: 94/380-767;
e-mail: porabje@gmail.com
ISSN 1218-7062

Tisk:
TISKARNA DIGITALNI TISK D.O.O.
Lendavska 1; 9000 Murska Sobota; Slovenija

Časopis podpirajo: Državna slovenska samouprava,
Urad predsednika vlade, oddelek za narodnosti,
Zveza Slovencev na Madžarskem in Urad vlade RS
za Slovence v zamejstvu in po svetu.
Naročnina: za Madžarsko letno 2.600 HUF, za
Slovenijo 22 EUR. Za ostale države 52 EUR
ali 52 USD.

Številka bančnega računa: HU75
11747068 20019127 00000000,
SWIFT koda: OTPVHUHB

www.porabje.hu